

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

Спеціальність «035» Філологія

Формування компетенції в аудіюванні англійської мови

Допущено до захисту «___» _____ 20__ р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:

студ. групи ПР-63

Кашенко Поліна Валеріївна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доц.

Шуменко Ольга Анатоліївна

Суми, 2020

Зміст

Вступ	3
Розділ I Теоретичні засади вивчення компетенції в аудіюванні	6
1. 1 Компетенція, її розуміння, використання та характеристики	6
1. 2 Аудіювання та його характеристики	11
Розділ II Система вправ на формування компетенції в аудіюванні англійської мови	15
2. 1 Вправи на формування компетенції в учнів початкової школи	18
2. 2 Вправи на формування компетенції в учнів основної школи	22
2. 3 Вправи на формування компетенції в учнів старшої школи	25
Висновки	29
Список літератури	31

Вступ

У даній роботі розглядаються особливості формування компетенції в аудіюванні учнів початкової, основної та старшої школи на уроках англійської мови. **Актуальність** теми зумовлена тим фактом, що на сучасному етапі розвитку особливе значення має підготовка розвинутих спеціалістів, які уміють навчатися, удосконалюватися, слідкують за змінами в тій області, в якій вони працюють, уміють обмінюватися досвідом зі своїми колегами з інших країн. Обмін такого типу просто неможливий без уміння спілкуватися іноземною мовою. Через те, що спілкування «складається» не тільки з умінь вести ділове спілкування та сприймати інформацію в листуванні, то актуальним стає уміння слухати іноземну мову, робити аналіз почутого та мати відповідну реакцію. Саме через це формування компетенції в аудіюванні іноземної мови являється є значущим для діяльності учнів як навчальної, так і професійної. Розглядається визначення аудіювання та його основні особливості. Вказані та охарактеризовані основні етапи формування навичок аудіювання, визначені складності сприйняття інформації на слух і описані деякі способи вирішення цих проблем. Аналізуються фактори, які впливають на формування компетенції в аудіюванні англійської мови, зазначені основні етапи процесу організації прослуховування аудіотекстів та розглянуті їх найбільш характерні особливості. Запропоновані приклади завдань, що складені відповідно до етапів, які слід виконати в плануванні прослуховувального процесу, визначені пункти, які слід виконати при виборі текстів іноземною мовою. Зорієнтовано увагу на значення результативного залучення учнів до вивчення англійської мови через процес формування аудитивної компетенції учнів. Із зазначеного вище можна зробити висновок, що проблема у формуванні компетенції в аудіюванні англійської мови є актуальним питанням, детальному розгляду якого і присвячена дана робота.

Об'єктом дослідження даної роботи є система аудіювання при вивченні іноземних мов учнями.

Предметом дослідження було саме формування компетенції аудіювання на уроках англійської мови.

Мета роботи заключається в тому, щоб зазначити етапи формування компетенції в аудіюванні, успішне просування у їх виконанні та правильне і результативне використання в роботі з учнями. Також мета полягає в узагальненні теоретичних та практичних знань з метою вирішення практичних проблем на уроках англійської мови, де проводяться перевірки учнів у форматі аудіювання.

Успішним досягненням зазначеної мети потребувало вирішення таких **завдань**:

- дослідити сутність формування аудитивної компетенції та її основні складові;
- визначити фактори, що відповідають за успішне формування компетенції в аудіюванні;
- розглянути загальну характеристику цілей формування аудитивної компетенції;
- визначити напрями удосконалення у формуванні компетенції в аудіюванні та надати їм обґрунтування.

Методи формування аудитивної компетенції пов'язані за сприйняттям та розумінням стратегій, інтенцій автора тексту та продукуванням висловлювання, тобто стимуляції активної мовленнєвої діяльності учнів, розвиток внутрішньої потреби вживати змістовну та мовну правильність мовлення (вимовні, слухові уміння та навички в акцентуванні та інтонаційності, мовленнєво-граматичні та стилістичні навички), а також формування здатності до самоконтролю отриманих результатів діяльності мовлення.

Теоретичною базою дослідження є сучасні теорії викладення іноземних мов, наукові концепції, монографії та періодичні публікації українських і

зарубіжних учених, формування навичок в аудіюванні на уроках англійської мови.

Практична значущість. Висновки та рекомендації даної роботи можуть бути реалізовані в педагогічній діяльності в практичній частині застосування наведених вправ для формування компетенції в аудіюванні англійської мови для забезпечення його успішного виконання.

Структура роботи. Бакалаврська робота складається з: вступу, двох основних розділів (розділу I (до якого входять підрозділи 1. 1 та 1. 2) та розділу II (до якого входять підрозділи 2. 1, 2. 2, 2. 3), висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 34 аркуші.

Розділ I

Теоретичні засади вивчення компетенції в аудіюванні

Стратегія вивчення іноземної мови українськими вченими визначається за рівнем розвитку та рівнем потреб, які виникають у сучасному суспільстві. Саме ця стратегія і є тим комунікативним підходом, який зумовлює практичну мету у вивченні іноземних мов, а саме формування міжкультурної комунікативної компетенції та її розвиток [16, с. 29-32].

Знання іноземної мови є дуже важливим в наш час, так як це важливий засіб міжкультурної взаємодії, за допомогою якого представники різних культур можуть порозумітися, а також вільно та впевнено почувати себе в країні, мову якої вивчають. Тож ідея здатності знайти спільну мову є дуже актуальною і залежить не тільки від рівня володіння мовою, а й від того, наскільки людина розуміє іншу культуру і мовленнєву поведінку іноземного опонента [7, с. 114-120].

1.1 Компетенція, її розуміння, використання та характеристики

Головними пунктами підходу, який являється компетентнісним, є поняття компетенції та компетентності, які у сфері педагогіки досить детально розробляються і розглядаються з різних сторін, але, на жаль, на сьогоднішній час не здобули конкретного змісту і визначення. Поняття *компетентність* сьогодні являється не досить досліджене.

Компетентність в аудіюванні – це здатність слухати автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах прямого й опосередкованого спілкування. Його складовими є вміння, навички, знання та комунікативні здібності [19, с. 280-297].

Тлумачення *компетентності* включає в себе знання учня, коло обізнаних питань та досвід (для успішного виконання роботи). Із цього тлумачення виникають аспекти цього поняття – когнітивний та регулятивний [14, с. 51-55].

Отже, *компетенція* – це певна норма, досягнення якої може свідчити про можливість правильного вирішення якого-небудь завдання, а *компетентність* – це оцінка досягнення (або недосягнення) цієї норми. Компетентність виступає в мові якістю та характеристикою особи, основою цієї якості є знання та обізнаність. І це підкреслює інтегративний характер поняття *компетентність* [8, с. 224-233].

Компетентнісна система включає в себе:

- надпредметні (міжпредметні) компетентності –представляються, як “ключові”, “базові”;

- загальнопредметні компетентності (освітні галузі);

- спеціальнопредметні (стосовно певного предмету).

Надпредметні (ключові) компетентності є:

- синтетичними (поєднують певний комплекс знань);

- вони не пов’язані з певним предметом;

- вони можуть бути метафорично визначені, як фактичні знання [13, с. 97-101].

Компетентності на надпредметному рівні складаються з творчого мислення, здатності спілкуватися та пристосовуватися в різних ситуаціях, розуміння й уміння користуватися технологіями, здібності досліджувати, здобути певні індивідуальні та соціальні цінності, та з плином часу навчитися їх використовувати та орієнтуватися на них.

Компетентності на загальнопредметному рівні зазначені для кожного предмету й набувають розвитку при послідовному його вивченні. Компетентності на спеціальнопредметному рівні підбираються для кожного предмету, та змінюються відповідно до кожного року навчання [5, с. 36-37].

Компетентнісний підхід на сьогодні найбільш оптимальний та в базу модернізованого освітнього змісту будуть додані *ключові компетентності*. Концептуальні особливості, які є основними серед ключових компетентностей були визначені багатьма вченими, де:

- *ключові компетентності* – це поняття ключових компетентностей, що відображають реалії професійного й соціального життя;

- ключові компетенції, пов'язані з усіма сферами життєдіяльності людини;

- ключові компетентності, що й відносять до розумової діяльності найвищого ступеня складності [7, с. 230-242].

Ключова компетентність є суб'єктивною категорією. Головні характеристики компетенцій життєвого значення охарактеризовані таким чином:

- поліфункціональність: дає змогу вирішувати різноманітні проблеми в різних сферах особистого й суспільного життя;

- надпредметність і міждисциплінарність: застосовані в усіх сферах;

- багатомірність: охоплюють знання, розумові процеси, вміння, творчі відкриття, стратегії, технології, процедури, емоції, оцінку тощо;

- забезпечують широку сферу розвитку особистості та її мислення, самопізнання, самовизначення, самооцінки, самовиховання тощо [24, с. 141-143].

Фундаментальні компетентності включають в себе:

- знання на інтелектуальному рівні (навчання протягом життя);

- компетентність у навчанні (навички вчитися);

- компетентність у методологічній сфері (компетентність у мові);

- компетентність на соціальному рівні (єднання у соціумі, командна робота тощо);

- орієнтації цінностей (соціальні, демократичні й індивідуальні цінності) [18, с. 151-157].

Компетентність в аудіюванні є здатністю слухати тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту. Складниками компетентності в аудіюванні є вміння, навички, знання, а також комунікативні здібності.

Першим складником компетентності в аудіюванні є мовленнєві, навчальні, інтелектуальні, організаційні та компенсаційні вміння.

До мовленнєвих умінь аудіювання відносяться:

- вміння виділяти основну інформацію і прогнозувати зміст;
- вміння вибирати головні факти, не звертаючи уваги на другорядні;
- вміння розуміти необхідну інформацію опираючись на контекст;
- вміння ігнорувати несуттєвий для розуміння матеріал тощо [3, с. 175-187].

На формування компетентності в аудіюванні впливає рівень інтелектуальних умінь, тобто ймовірного прогнозування, критичного оцінювання почутої інформації, поєднання в процесі слухового сприймання мнемічної та логіко-сислової діяльності, класифікації й систематизації інформації тощо. Важливу роль іще відіграють також навчальні вміння, зокрема використання електронних засобів навчання, та організаційні вміння [1, с. 81-109]. Компенсаційні вміння аудіювання, тобто використання мовної й контекстуальної здогадок та паралінгвістичних засобів для розуміння почутого, ігнорування невідомого матеріалу, входять до складу мовленнєвих умінь аудіювання. Ефективність розвитку аудитивних умінь зумовлюється сформованістю фонетичних, лексичних та граматичних навичок [10, с. 52-64].

Успішність формування компетентності в аудіюванні зумовлюється низкою факторів: 1) умовами сприймання аудіоповідомлення; 2) індивідуально-психологічними особливостями самого слухача; 3) мовними характеристиками аудіоповідомлення [8, с. 224-233].

Успішність перебігу аудіювання залежить також від індивідуально-психологічних особливостей слухача: кмітливості, вміння слухати й швидко реагувати на сигнали усної мовленнєвої комунікації, вміння переключатися між розумовими операціями, схоплювати тему повідомлення, співвідносити її з контекстом. Вагому роль у процесі формування компетентності в аудіюванні відіграє і рівень розвитку уваги, мовленнєвого слуху, аудитивної пам'яті, механізму прогнозування тощо. Успішність перебігу аудіювання залежить від наявності потреби пізнати щось нове, інтересу до теми

повідомлення, усвідомлення вивчення матеріалу (спрямованості на пізнавальну діяльність і мотивацію). Успішність перебігу аудіювання зумовлюється мовними особливостями аудіоповідомлення, тобто наявності фонетичних, лексичних і граматичних труднощів [19, с. 289 - 300].

Підпорядковуючись практичній меті формування компетентності в аудіюванні реалізуються деякі цілі, а саме:

1. Освітня мета (передбачає набуття різноманітних знань й отримання інформації з аудіоджерел, а також формування навчальних умінь і стратегій аудіювання);
2. Розвивальна мета (передбачає розвиток когнітивних процесів, які беруть участь в аудіюванні уваги, слухового сприймання, різних видів аудитивної пам'яті, мислення, уяви);
3. Виховна мета (виховує культуру аудіювання і емоційно-ціннісне ставлення до почутого) [26, с. 78-81].

Реалізація цих цілей можлива лише при комплексному виконанні, завдяки якому учні можуть розвиватися різнобічно в особистісній та діяльнісній сферах.

Формування компетентності в аудіюванні зазначає отримання учнями знань, правильне засвоєння аудитивних навичок та розвиток аудитивних умінь, а також покращення психофізіологічних механізмів аудіювання [17, с. 36-39].

1. 2 Аудіювання та його характеристики

Навички аудіювання є найменш розвинутими через те, що цьому аспекту приділялась недостатня увага і в результаті не було достатнього навчально-методичного та технологічного забезпечення. Аудіювання потребує продуктивної діяльності учнів на психологічному рівні, і саме через це учні можуть швидко втомлюватися та використовувати слухову увагу не повною мірою [2, с. 73-74].

Першою ціллю навчання являється процес сприйняття інформації та його розвиток, обдумування та розуміння мови того, хто читає, так як саме через цю причину учні будуть навички говорити іноземною мовою. При вивченні іноземної мови вже на початкових етапах є необхідним включення вправ, які спрямовані на формування механізмів аудіювання. Лише завдяки регулярному виконанню таких вправ можна подолати психологічний бар'єр та труднощі сприйняття іншомовного тексту [15, с. 38-40].

Аудіювання – це процес сприйняття усного мовлення на слух, в англійській мові використовується термін *listening comprehension* [19, с. 280-285].

Метою навчання іноземним мовам на всіх етапах є розвиток комунікативної компетенції, яке відбувається по мірі оволодіння різними аспектами мови, а також розвиток різних видів мовленнєвої діяльності, одним з яких є аудіювання. Воно складає частину мовленнєвих вмінь на всіх етапах навчання іноземним мовам.

Мета аудіювання досягається лише при правильно обраному його виду. Вид, що орієнтований на сприйняття та розуміння окремих звуків називається найпростішим. Зазвичай, такі вправи складаються з артикуляції та вимови слів за диктором [6, с. 198-211].

Інший вид, аудіювання основного змісту, який орієнтується на сприйняття ключової інформації, при цьому деталі необхідно ігнорувати. Після прослуховування тексту студенти визначають інформацію, які є

головною. Саме такими вправами викладач може перевірити як студенти розпізнали, визначили та закріпили факти та ідеї, знайшли основну думку тексту та розділили важливу інформацію та другорядну. Перед студентом ставиться задача отримати навички виділення суттєвої інформації та вміння ігнорувати другорядну [4, с. 36-46].

Аудіювання, що орієнтується на вибіркоче має на меті визначення лише певної інформації, що була вказана в завданні. Іще одним видом аудіювання – це аудіювання яке ставить за мету знайти специфічну інформацію в мовленнєвому ході. Вправи такого типу перевіряють розуміння визначеної специфічної інформації (числа, дати, імена, географічні назви, деталі) [19, с. 296-311].

Аудіювання, мета якого полягає загальне і детальне розуміння запропонованого тексту, є найбільш складним видом аудіювання. Основний зміст та деталі стають найважливішими елементами. З цими вправами можна перевірити точне розуміння тексту, його окремі деталі, навички запам'ятовувати і осмислювати факти. Для такого виду аудіювання треба обирати не складні, прості тексти, що були написані, використавши вже гарно відомий матеріал.

В основі акту аудіювання лежить навчально-мовленнєва ситуація. Предметом її є зміст аудіюваного тексту, а комунікативне завдання виражає мету слухання. Це вузлові компоненти, які визначають спілкування [22, с. 84-96].

Під час аудіювання виникають і мовні труднощі. Наприклад, лексичні труднощі виникають тому, що збільшується словниковий матеріал, зокрема з'являється велика кількість нової лексики, у тексті можуть бути фразеологічні звороти, а деякі слова вживаються у переносному значенні. Щодо граматики, то ці труднощі можуть бути пов'язані з граматичними моделями або з синтаксичними конструкціями [11, с. 147-152].

Виокремлюються наступні труднощі у сприйнятті іноземного мовлення, що зумовлені чотирма факторами:

1. Фактор того, хто говорить:

- скільки їх – багато чи один;
- як швидко вони говорять;
- з яким акцентом вони говорять.

2. Фактор того, хто слухає:

- чи учасник він, чи „німий свідок” розмови;
- наскільки йому цікава тема розмови;
- наскільки глибоко він може зрозуміти зміст почутого.

3. Фактор тексту:

- наскільки він складний лексично, граматично, інформаційно;
- на які екстралінгвістичні реалії він спирається.

4. Фактор візуальної підтримки:

- наявність / відсутність візуальної підтримки;
- які малюнки, карти, діаграми, медіа-матеріали використовують для візуальної підтримки [19, с. 315-324].

Сприйняття і розуміння мовлення безпосередньо залежить від низки чинників, які характеризують навчальний матеріал і режим аудіювання. З урахуванням їх поступово ускладнюються умови аудіювання, що становить основний зміст спеціальної програми. Це, зокрема:

1. Тривалість звучання пропонованих текстів;
2. Наявність у тексті нових (незнайомих) слів;
3. Спосіб пред'явлення тексту;
4. Наявність (чи відсутність) зорових опор, які уточнюють зміст почутого;
5. Одноразовість чи багаторазовість презентації [23, с. 130-152].

Аудіювання можна полегшити або ускладнити і за рахунок деяких інших чинників, зокрема:

- 1) граматичної складності речень (довгі та конструктивно складні речення сприймаються важче, ніж прості й короткі);

2) характеру мовлення (зазвичай, монологічне, де зміст нерідко уточнюється натяками, інтонацією, специфічними мовними засобами тощо) [27, с. 211-220].

З боку викладача можна вважати нормою, якщо він вдається до аудіювання на кожному третьому занятті. Послідовність роботи може бути такою:

1. Опрацювання нових слів і словосполучень, пояснення їх значення і запис на дошці.
2. Введення учнів у ситуацію (презентація задачі).
3. Процес слухання тексту і виконання завдання.
4. Контроль прослуханого [29, с. 75-81].

Отже, для того, щоб процес аудіювання був успішним не лише для учнів, а й для викладача, то необхідно спиратися на цілу низку факторів, які впливають на процес проведення даного контролю. Звичайно, на успішність проведення аудіювання можуть впливати і побічні фактори, але вчитель, зі своєї професійної точки зору, повинен передбачити їх і докласти максимально своїх професійних зусиль для їх усунення. Учителі повинні виконати всі вищезгадані пункти для того, щоб учні не лише правильно зрозуміли зміст завдання, а й виконали його якомога краще. Без виконання цих правил процес аудіювання не буде успішним [25, с. 459-468].

Розділ 2

Система вправ на формування компетенції в аудіюванні англійської мови

Існує дві підсистеми, що входять до головної системи у формуванні компетенції в аудіюванні, а саме:

1. Вправи, що формують мовленнєві навички аудіювання;
2. Вправи, що розвивають мовленнєві уміння аудіювання.

Кожна із них, в свою чергу, містить по дві групи вправ. До I підсистеми входять вправи, які орієнтовані на: 1) формування мовленнєвих навичок (фонетичні, лексичні, граматичні) та 2) розвиток мовленнєвих механізмів (мовленнєвий слух, прогнозування, запам'ятовування). II підсистема включає вправи, що розвивають мовленнєві уміння, а саме: 1) завдання для підготовки до аудіювання та 2) вправи в аудіювання текстів [19, с. 321-342].

Головними цілями I підсистеми вправ є формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок аудіювання та розвиток мовленнєвих механізмів аудіювання. Вправи, що використовуються, повинні бути рецептивними некомунікативними та умовно-комунікативними. Некомунікативні вправи, це ті, що застосовуються для сприймання та розрізнення звуків, інтонацій, лексичних одиниць та структур граматики. Умовно-комунікативні орієнтовані на аудіювання повідомлень, запитань та вказівок на рівні фрази [19, с. 345-349].

Вправи на формування фонетичних, лексичних і граматичних навичок включають в себе:

1. Вправи на звукову диференціацію слова та його розуміння;
 - За допомогою цих вправ формується точність слухового сприйняття. Для вправи обираються пари слів, що

відрізняються лише одним звуком. Учні повинні вказати глухі та дзвінкі звуки, відкриті та закриті голосні, наголошені та ненаголошені склади.

2. Вправи для визначення семантизації похідних і складних слів;
 - Вправи формують систематизацію незнайомих та похідних слів за елементами словотворення. Учні можуть систематизувати слова у фразі чи у парах.
3. Вправи на семантизацію елементів у синтагмі;
 - Синтагматичний зв'язок визначається за допомогою дієслова. Значення дієслова визначається семантичними сполученнями.
4. Вправи, що допомагають зрозуміти незнайомі лексичні одиниці та багатофункціональні граматичні структури;
 - Вправи націлені на розуміння актуального значення лексичної одиниці та окремих граматичних функцій в контексті.
5. Завдання на диференціацію значень паронімів.
 - Пароніми подібні за формою, тому їх значення поєднуються, особливо при однакових синтаксичних функціях [20, с. 182-198].

Також виокремлюють вправи, що відповідають за формування мовленнєвих механізмів аудіювання, а саме: вправи, що розвивають фонематичний та інтонаційний слух; вправи на розвиток інтонаційного прогнозування; вправи спрямовані на розвиток аудитивної пам'яті [19, с. 310-319].

За розвиток умінь аудіювання відповідає II підсистема вправ. Сюди входять рецептивні умовно-комунікативні та комунікативні вправи. Умовно-комунікативні вправи зорієнтовані на аудіювання повідомлень, розпоряджень та вказівок на понадфразовому рівні, а той час як

комунікативні – на одержання інформації із прослуханого тексту. До II підсистеми можна віднести такі:

1. Вправи, що передбачають зміст тексту;
2. Вправи, що визначають логічну послідовність подій;
3. Вправи для розуміння тексту без власних домислювань;
4. Вправи для визначення головної думки та точного розуміння тексту [21, с. 267-284].

Усі вправи, що передбачені на формування компетенції в аудіюванні передбачають фази надання постанови, презентації аудіоматеріалу та контролю розуміння почутого. Настанова включає в себе конкретне завдання, яке орієнтує учнів на свідоме розуміння тексту. Після прослуховування тексту вчитель повинен перевірити його розуміння учнями, його можна здійснювати різними способами.

Виконуючи аудитивні вправи дуже добре розвиваються комунікативні здібності учнів. Також важливим є уміння учнів володіти навчальними й комунікативними стратегіями [14, с. 101-115].

2. 1 Вправи на формування компетенції в учнів початкової школи

Одним із основних комунікативних умінь є вміння розуміти на слух зміст автентичних текстів. Тому відповідно до затвердженої шкільної програми учні початкової школи (1-4 класи) повинні мати навички в розумінні мовлення в дещо уповільненому темпі, ретельно артикульоване та з чіткою розстановкою пауз. Також вони повинні розуміти основний зміст тексту, запитання та надані інструкції до нього. Рівень сформованості компетенції аудіювання по закінченню 4 класу повинен відповідати рівню володіння мови А1. Для досягнення цього рівня в учнів повинні сформуватися такі уміння: розрізняти загальноживані слова (проговорені повільно та з гарною артикуляцією), невербальна реакція на прості запитання, розуміння ключових слів у висловлюванні, розрізняти мовлення головних персонажів, знаходити та розуміти головну ідею, розуміти прості вказівки та інструкції вчителя (сформульовані ретельно та повільно) [21, с. 294-317].

Сприйняття тексту залежить від того, на скільки увага учня сконцентрована, наскільки увага утримана, розподілена та спрямована на текст. Саме від максимальної концентрації залежить успішність виконання аудіювання. Забезпечені правильні умови для аудіювання відбуваються при створенні обстановки для уважного слухання, а саме: чіткість завдань, тиша та робочий порядок в класі. Усі ці аспекти в початкових класах можна забезпечити використовуючи ігрові прийоми, які є засобами мотивації уважного слухання [7, с. 267-281].

Вчитель повинен розвивати в учнів молодшої школи уміння передбачати зміст повідомлення, а саме розвивати навички ймовірного прогнозування учнів. Таке прогнозування є дуже важливим пунктом у процесі аудіювання, тому що учні навчаються за початком речення, слова, або фрази передбачити його кінець чи, навіть, загальну структуру усього речення чи висловлювання [9, с. 403-421].

Найбільш вдалимими вправами для розвитку таких навичок є спеціальні завдання, наприклад:

1. Закінчити фразу або речення, спираючись на зміст прослуханого тексту;
2. За зазначеним заголовком, темою тексту, групою слів або малюнками визначити про що буде йти мова в тексті;
3. Прослухати вірш, речення, фразу та додати останнє слово [14, с. 180 - 197].

Також для виконання таких завдань також буде доцільно використовувати наочності – предметні та сюжетні малюнки. Наприклад, вчитель може запропонувати розглянути предметні малюнки та прослухати речення, яке вчитель буде вимовляти не повністю, а також після конкретного слова робитиме паузи. У цей час діти повинні відгадати наступне слово і підібрати малюнок до нього, на якому буде зображений відповідний предмет [21, с. 241-260].

Також можна розвивати навички, які будуть розвивати уміння розрізняти персонажів за голосом. Вправу для розвитку таких навичок можна провести у вигляді гри. Учитель пропонує учням прослухати вже відому їм казку, потім пояснює завдання, яке полягає в тому, що дівчата і хлопці повинні реагувати на репліки персонажів в залежності від їх статі, тобто коли говорить герой жіночої статі, то дівчата повинні вставати, а коли починає діалог герой чоловічої статі – вони повинні сісти на свої місця. Також практикуючи таку вправу, можна розвивати невербальну реакцію учнів [7, с. 284-300].

Для того, щоб розвивати навички диференціації звукової форми слова необхідно розвивати уважність, навички сприймати слова на слух, визначати їх фонетичні особливості, розрізняти звукові форми слова та аналізувати звуки. Прикладом таких вправ є завдання на визначення змінюваного звуку у слові, наприклад: *англ. bed-bad-bag-leg; англ. cat-rat-bat-mat.*

Вправи, що розвивають уміння аналізувати звуки, розвивати уважність, сприймати слова на слух та визначати їх фонетичні особливості. Можна дати завдання прослухати наведені слова та замінити в них одну або дві букви, щоб утворилося нове слово, але звучання слова було схожим на попереднє, наприклад: *англ. some-come-mom; vase-maze-raise; light-night-bite.*

Необхідно звернути увагу також на вправи, які розвивають усвідомлення та розуміння змісту речення. Прикладом вправи є завдання, де учні повинні визначити чи являються речення однаковими за змістом. Для цього необхідно взяти три речення із запропонованого тексту і скласти два з них так, щоб вони мали однаковий зміст, висловлений різними мовними засобами, третє ж речення повинно відрізнитися за змістом від інших, наприклад: *англ. – 1) Sam built a house and planted a tree nearby.; 2) Sam built a house next to a young tree.; 3) Sam built a house and planted a tree next to it. – укр. – 1) Сем побудував хату і посадив поруч дерево.; 2) Сем побудував хату поруч з молодим деревом.; 3) Сем побудував хату, а поруч посадив дерево. англ. - 1) Mom prepared borsch and pie for tea for lunch.; 2) Mom made borscht for lunch, and the cake was for tea.; 3) For lunch there was borsch and tea cake that my mother bought. – укр. - 1) Мама на обід приготувала борщ і пиріг до чаю.; 2) Мама на обід приготувала борщ, а пиріг був до чаю.; 3) На обід був борщ і пиріг до чаю, що купила мама.* Завдання такого типу дуже корисні для розмірковувань над змістом прочитаного, а також для розуміння логічного зв'язку між частинами речення.

Завдання “*Complete the sentences*” розвиває усвідомлення побудови та розвитку висловлювання, таким чином набуваючи навички передбачення наступного елемента тексту. Наприклад вдалим завданням буде таке: *англ. - Summer night was ... (dark, light, long, short) - укр. - Літня ніч була... (темною, світлою, довгою, короткою); англ. - She could read ... (slowly, quickly, silently, aloud) – укр. - Вона вмiла читати... (повільно, швидко, мовчки, вголос).* Саме ці вправи спрямовані на вдосконалення навичок загального розуміння тексту.

Для того, щоб учні навчилися відрізняти головні факти від другорядних, знайти головну суть та зрозуміти думку автора, можна запропонувати наступні вправи:

1. “*Write your own text*”. Текст розділяється на декілька частин, які написані на картках. Його необхідно прочитати, визначити послідовність подій та викласти картки в логічному порядку. Наприклад: *англ. - Foxes are very cunning. A fox lives in the forest. Their fur is orange. – укр. - Лисиці дуже хитрі. У лісі живе лисиця. Їх шерсть оранжевого кольору.*
2. “*Find the specified part*”. Необхідно прочитати текст і відповісти на питання, наприклад: *англ. - Roses grew in the garden. Mom watered them every day. Katie decided to help and watered the flowers. The mother was very happy and thanked her daughter. Why was the mother happy and what did she thank her daughter for? – укр. - У саду росли троянди. Мама поливала їх кожен день. Кеті вирішила допомогти і полила квіти. Мама дуже зраділа і подякувала донечці. Чому зраділа мама і за що подякувала донечці?*

Отже, головне місце у формуванні компетенції в аудіюванні займають вправи, так як засвоєння матеріалу на теоретичному та практичному рівнях проходить доповнюючи одне одного. Вправи необхідно обирати різноманітні, вводити елементи новизни та завдання на розвиток інтелектуальних зусиль [19, с. 321-332].

2.2 Вправи на формування компетенції в учнів основної школи

По завершенню основної (середньої) школи (5-9 класи) учні повинні вже розуміти зміст нескладних висловлювань, що стосуються усіх сфер спілкування, не складні тексти пізнавального характеру, повний зміст висловлювання як вчителя, так і тексту, виділяти головну думку за допомогою мовної здогадки, прості пояснення та вказівки у тексті, основний зміст повідомлень, оголошень та репортажів, виносити головне із радіо- та телепередач. Компетенція аудіювання на кінець 9 класу повинна відповідати рівню А2 у володінні іноземною мовою. Для того, щоб досягти цільового рівня учні повинні вміти розуміти чіткі вказівки для виконання конкретних потреб, розуміти зміст короткого повідомлення та прослуханих текстів різного характеру, розуміти інформацію при живому спілкуванні та аудіозаписах, розуміти зміст текстів відповідно до теми спілкування, виокремлювати основну інформацію з почутого, використовувати не лише мовну, а й контекстуальну здогадку, беручи до уваги зміст тексту та наочний матеріал [20, с. 280 - 297].

В учнів середньої школи для формування компетенції в аудіюванні англійської мови необхідно розвивати лексичні навички. Для цього вчитель повинен пропонувати вправи на семантизацію слів. Метою цих вправ є перевірка лексичних навичок аудіювання запропонованих слів на конкретну тему. Прикладом таких вправ є гра, яка має такі правила - учні отримують список слів на тему “*Appearance*”, спочатку з ними ознайомлюються і вчитель читає їх у голос, потім вчитель називає частини тіла англійською мовою, а учні повинні указати на цю частину тіла. Наприклад, коли вчитель говорить *англ. – head – укр. – голова*, то діти повинні указати на голову, *англ. – leg, укр. – нога* – діти вказують на ногу, *англ. – nose, укр. – ніс* – діти вказують на ніс, *англ. - hair – укр. – волосся* – учні вказують на своє волосся.

Також дуже вдалим стануть вправи, які будуть розвивати граматичні навички в аудіюванні. Метою таких вправ є розвиток сприйняття на слух,

наприклад, речень різних часів (*Past, Present, Future*), саме за допомогою них учні навчаються аудіювати прослухані речення. Вправа може бути такою: вчитель читає запропонований текст і потім пояснює завдання, яке повинні виконати учні, а саме: коли звучить речення у теперішньому часі, то діти підіймають праву руку, коли звучить минулий час, то ліву. Наприклад: *англ. – My mom is very beautiful. – укр. – Моя мама дуже красива*, діти повинні підняти праву руку, бо у запропонованому реченні вжитий час *Present Simple*; *англ. - Yesterday she visited her grandmother. – укр. – Вчора вона відвідала свою бабуся*, діти підіймають ліву руку, бо речення стосується часу *Past Simple*.

Для того, щоб розвинути в учнів навички у механізмі осмислення вчитель повинен запровадити вправи, де діти будуть визначати, наприклад, різні категорії смислової інформації [19, с. 301-303]. Можна запропонувати учням прослухати діалог і дати відповідь на питання хто веде діалог (родова категорія), коли відбувалася подія (часова категорія), де саме відбувається розмова (категорія місця), чому саме персонажі говорять на задану тему (категорія причини). Прикладом такого завдання може бути діалог:

англ. - Hi. I wanted to ask you, are you busy on Saturday?

- Hi. No, I have not any plans. And what do you want?

- Yesterday I saw the poster of a new play, which will be on Saturday. Can we go together?

- Yes, of course, Mary. Good idea. My mother said that the weather would be warm on Saturday, so we would put on the most beautiful dresses and go to the play.

- Agreed. And now we should go to class, because the bell rang.;

укр. - Привіт. Я хотіла тебе запитати чи зайнята ти в суботу?

- Привіт. Ні, у мене не має планів. А що ти хочеш?

- Я вчора побачила афішу нової вистави, яка буде у суботу. Може підемо разом?

- Так, звичайно, Мері. Гарна ідея. Мама говорила, що в суботу буде тепла погода, тож одягнемо найгарніші сукні і підемо на виставу.

- Домовились. А тепер пішли на урок, бо вже дзвоник продзвенів.

Після прочитаного діалогу діти повинні дати відповіді на такі запитання:
англ. – 1) *Who are the characters in the dialogue?* 2) *Where does the dialogue take place?* 3) *When do the characters talk?* 4) *Why are they talking about it?* –
укр. – 1) *Хто є персонажами діалогу?* 2) *Де відбувається діалог?* 3) *Коли розмовляють персонажі?* 4) *Чому вони говорять про це?*

У початковій школі учні виконували завдання, які розвивали визначення логічної послідовності подій у тексті. Основна школа також включає в себе ці вправи, тож вчитель повинен давати завдання, які будуть поглиблювати навички учнів. Після прочитаного тексту учням слід розповісти дії головного героя в хронічній послідовності, спираючись на записи, які робив учень під час прослуховування тексту. Текст, в свою чергу, повинен бути зрозумілим для учнів, мати речення, фрази, вирази та лексику, яку учні вже вивчали. Це необхідно для успішного розуміння тексту і хронологічного відтворення подій [14, с. 57-69].

Також для перевірки розуміння тексту учнями, вчитель може запропонувати прослухати твір двічі та відповісти на запитання “*True or false*”. Або ж виконати вправу в якій вчитель буде озвучувати декілька текстів, а учням необхідно буде придумати до нього заголовки, який, на їх думку, буде найкраще передавати основний зміст і головну думку автора.

Формування компетенції в аудіюванні – це наче спеціальна програма дій з текстом, що сприймається на слух. До цієї програми вправ входять не лише вправи для розвитку суто умінь в аудіюванні, а й вправи, що формують мовленнєві навички аудіювання, а також спеціальні вправи, що орієнтовані на опрацювання мовленнєвих механізмів аудіювання [20, с. 168-184].

2.3 Вправи на формування компетенції в учнів старшої школи

Учні старшої школи (10-11 класи) повинні володіти іноземною мовою на стандартному або академічному рівні, тобто рівні B1 чи B2 (рівень профільної підготовки). Випускники повинні розуміти усі висловлювання в запропонованих темах, включаючи професійно орієнтовані тексти, висловлювання вчителя і учнів, основний зміст радіо- та телепередач, зміст дискусій в класі та в аудіозаписах. Для досягнення цільового рівня в учнів повинні бути сформовані такі навички: розуміти зміст тексту як при «живому» обговоренні, так і з аудіозапису, розуміти основний зміст текстів в залежності від їх тематики, виділяти головну ідею, розділяти головні факти та другорядні, знаходити необхідну інформацію з прослуханого, використовувати мовну та контекстуальну здогадку спираючись на ідею тексту та наочність [19, с. 312-322].

Вправи на сприймання запропонованого тексту повинні бути цікаві та стимулюючі, вони повинні заохочувати учнів для управління інформацією та повідомленнями від прослуханого тексту. На даному етапі формування компетенції учні не повинні вже про формулювання довгих питань та відповідей на них, вони повинні зосереджуватися на розумінні важливої інформації в завданні. Діти повинні спрямовувати свою увагу на свої відчуття, замість того, щоб перейматися про читання, письмо або граматику. Мета текстового етапу – зрозуміти текст, виокремлюючи головну інформацію, а не «хапатися» за кожне слово [20, с. 95-113].

На цьому етапі формування компетенції учні повинні вже вказувати відповідні тематичні наочні зображення (якщо вони надаються), давати чіткі відповіді на альтернативні запитання, заповнювати неповні речення відповідними смисловими словами або фразами, а також давати письмові відповіді на питання [14, с. 81-99].

Вправи на заповнення пропусків в тексті стануть доречними для успішного формування компетенції. Учитель пропонує учням прослухати

текст, потім роздає учням картки з уривком тексту, у якому пропущені фрази або слова. Прослуховуючи текст вдруге дітям слід заповнити пропуски. Наприклад запропонований текст буде таким: *англ. - Every morning she woke up very early and liked to drink hot coffee with hot milk. The girl always started her morning that way. Among the morning sunlight and hot coffee, she found the warmth she lacked. It was the best start to the day. Such mornings made her cheerful and lifted her spirits for the whole day. It was her little world in which she was happy.* – *укр. - Кожного ранку вона прокидалася дуже рано і любила пити гарячу каву з додаванням гарячого молока. Дівчина завжди починала свій ранок саме так. Серед ранкового сонячного проміння та гарячої кави вона знаходила те тепло, якого так не вистачало. Це був найкращий початок дня. Саме такі ранки робили її бадьорою та підіймали настрій на весь день. Це був її маленький світ у якому вона була щасливою. Тоді завдання на картці буде наступним – “Filling in gaps” – *англ. Every morning she woke up very early and liked to drink _____. The girl always started her morning that way. Among the morning sunlight and hot coffee, she found _____. It was the best start to the day. Such mornings made her cheerful and lifted her spirits for the whole day. It was _____ in which she was happy.**

Також прикладом успішно підібраних вправ на формування компетенції стане вправа під назвою “Detecting differences”. Головна ціль цієї вправи полягає в тому, що учні повинні виявити відмінності або знайти помилки в запропонованому тексті [14, с. 141-156]. Послідовність виконання такої вправи може бути такою: 1) вчитель читає запропонований текст (учні протягом читання роблять записи, на які будуть потім спиратися); 2) вчитель читає другий, уже змінений, текст, у якому необхідно знайти розбіжності з оригіналом; 3) почувши помилку, учні записують її собі в зошити; 4) діти виправляють помилку в реченні і записують правильний варіант.

Прикладом вправи на розвиток мовної та контекстуальної здогадки, а також успішного розуміння прослуханого, може стати вправа “Matching the items”, у якій учням слід з’єднати між собою початок та кінець фрази. До

виконання такого завдання буде запропонований уже відомий текст, наприклад: *англ. - Every morning she woke up very early and liked to drink hot coffee with hot milk. The girl always started her morning that way. Among the morning sunlight and hot coffee, she found the warmth she lacked. It was the best start to the day. Such mornings made her cheerful and lifted her spirits for the whole day. It was her little world in which she was happy. – укр. - Кожного ранку вона прокидалася дуже рано і любила пити гарячу каву з додаванням гарячого молока. Дівчина завжди починала свій ранок саме так. Серед ранкового сонячного проміння та гарячої кави вона знаходила те тепло, якого так не вистачало. Це був найкращий початок дня. Саме такі ранки робили її бадьорою та підіймали настрій на весь день. Це був її маленький світ у якому вона була щасливою.* Спираючись на текст учням необхідно з'єднати наступні вирази:

- Англ. – 1) coffee*
- 2) morning*
- 3) the best*
- 4) mornings*
- a) made her cheerful*
- b) start to the day*
- c) with hot milk*
- d) sunlight*

Доречно буде запропонувати учням вправи, які орієнтовані саме на їх розуміння прослуханого тексту. Вчитель може дати завдання написати “*Summary of the text*”, за результатами написання якого можна буде визначити на скільки чітко учень зрозумів текст і чи був важкий він для сприйняття. Це завдання не являється важким для виконання, на відміну від завдання переказу тексту – “*Retell the proposed text*”. У ході його виконання учні повинні не лише сприймати на слух, а й робити нотатки за допомогою яких вони зможуть відтворити текст максимально близько до оригіналу. Учні повинні почути та зрозуміти значення повідомлення з тексту [14, с. 70-86].

Деякі вправи можуть бути поєднані за змістом, а деякі можуть взагалі не мати жодної спорідненості і представляти абсолютно незалежну частину завдань на слухання. Завдання на даному етапі формування компетенції в аудіюванні англійської мови є найважчими, але ж вони перевіряють абсолютно всі набуті навички для виконання аудіювань, які формувалися в період початкової, основної та старшої школи [19, с. 317-329].

Висновки

У даній роботі опрацьовано систему формування аудитивної компетентності учнів загальноосвітньої школи. У роботі були вказані та охарактеризовані основні етапи формування навичок аудіювання. Вони формуються на основі фундаментальних компетентностей, а саме: інтелектуальних знань, навчальної методологічної та соціальної компетенцій та ціннісних орієнтацій. Разом з тим були визначені труднощі (фактори) сприйняття інформації на слух, таких як: фактори того, хто говорить і хто слухає, фактор тексту та фактор візуальної підтримки. Були зазначені основні етапи процесу організації прослуховування аудіотекстів, які орієнтувалися на такі види аудіювання: найпростіший (сприйняття та розуміння окремих звуків), аудіювання основного змісту (знаходження ключової інформації) та вибіркоче розуміння (знаходження певної інформації, яку вимагає завдання).

У ході дослідження було визначено основні складники компетенції в аудіюванні англійської мови, а саме: мовленнєві, навчальні, інтелектуальні, організаційні та компенсаційні вміння.

У даній роботі встановлено головні фактори, такі як: умови сприймання аудіоповідомлення; індивідуально-психологічними особливості слухача; мовні характеристики аудіоповідомлення, які зумовлюють успішне формування аудитивної компетенції.

Також з точки зору практичної мети було розглянуто цілі серед яких відбувається успішне формування аудитивної компетенції. До них можна залучити основні цілі, які будуть досягати певної мети, а саме:

1. Освітньої мети (отримання різносторонніх знань та інформації з аудіоджерел; здобуття аудитивних умінь та формування стратегії аудіювання);

2. Розвивальної мети (розвиток когнітивних процесів, які беруть участь в аудіюванні уваги, слухового сприймання, аудитивної пам'яті, мислення, уяви);
3. Виховної мети (виховання культури аудіювання і емоційно-ціннісного ставлення до почутого).

Використовуючи методи формування аудитивної компетенції, а саме: стимуляції активної мовленнєвої діяльності учнів, розвиток внутрішньої потреби вживати змістовну та мовну правильність мовлення (вимовні, слухові уміння та навички в акцентуванні та інтонаційності, мовленнєво-граматичні та стилістичні навички), а також формування здатності до самоконтролю отриманих результатів діяльності мовлення, мені вдалося скласти систему окремих вправ для учнів початкової, основної та старшої школи.

Я, Кашенко Поліна Валеріївна, своїм підписом засвідчую, що моя дипломна робота «*Формування компетенції в аудіюванні англійської мови*» виконана з дотриманням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я дотримувалась принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

Список літератури

1. Антонова О. Є., Маслак Л. П. Європейський вимір компетентнісного підходу та його концептуальні засади / О. Є. Антонова, Л. П. Маслак // Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія / за ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – с. 81-109.
2. Бабак К. В. Роль преподавателя вуза в воспитательном процессе студентов / С. В. Бабак // Образование: традиции и инновации: материалы V Международной конференции, Чешская республика, г. Прага, 22 апреля 2014 г. – Прага, 2014. – С. 73-74.
3. Бігич О. Б. Методика формування іншомовної компетенції в аудіюванні у студентів мовних спеціальностей // Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій: [навч. метод. посібник] / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Гапонова С. В. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2011. – с. 175-187.
4. Бігич О. Б. Як зрозуміти співрозмовника? / О. Б. Бігич, Г. Е. Борецька, С. Ю. Ніколаєва та ін. // Готуймося до Євро – 2012.: Спілкуймося англійською!: [навч. посібник]. – К.: Ленвіт, 2012. – С. 36-46.
5. Болсун С. А. Ідеальний образ вихованого педагога / С. А. Болсун // Науково-методичний журнал «Шлях освіти» - К.: «Педагогічна преса», 2013. – № 2 – С. 36-37.
6. Вікович Р. І. Методика навчання студентів мовних спеціальностей аудіювання англійськомовних теленовін [Текст]: дис... канд. пед. Наук: 13.00.02 / Вікович Роксоляна Ігорівна. – К., 2011. – 344 с.
7. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посібн. / за ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль: навч. книга – Богдан, 2004. – 384 с.

8. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять / М. С. Головань // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. - №8. – С. 224-233.
9. Губа А. В. Теоретико-методичні засади формування управлінської культури вчителя – майбутнього менеджера освіти: дис. д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. В. Губа. – Х., 2010. – 511 с.
10. Єпіфанцева Л. А. Аудіювання. Англійська мова: Методичні рекомендації. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 78 с. – (Б-ка журн. «Англійська мова та література»; Вип. 3 (87)).
11. Ільченко О. М, Левицький А. Е., Журавльова Л. П., Розвиток професійно-методичної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови: проблемні завдання: Навчальний посібник / Автори: Калініна Л.В., Самойлюкевич І.В., Мисечко О.Є., Березенська Л.І., Сіваєва Н.П./ За заг. ред. І.В. Самойлюкевич. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2010. – 221с.
12. Калініна Н. М. Специфіка навчання аудіювання англійською мовою в початковій школі, - М., 2012.
13. Калмикова Л. О. Генезис сприймання і розуміння дошкільниками комунікативних одиниць рідної мови – операціональних мовленнєвих структур / Л. О. Калмикова // Матеріали ІІ Всеукраїнського психологічного конгресу, присвяченого 110-й річниці від дня народження Г. С. Костюка (м. Київ, 19-20 квітня 2010 р.). – К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2010. – Т. 1. – С. 97-101.
14. Компетентнісний підхід до підготовки педагогів у зарубіжних країнах: теорія та практика: монографія / Н. М. Авшенюк, Т. М. Десятов, Л. М. Дяченко, Н. О. Постригач, Л. П. Пуховська, О. В. Сулима]. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 280 с.
15. Левітас Ф. Л. Роль учителя історії в морально-етичному вихованні учнів / Ф. Л. Левітас // Науково-методичний журнал «Шлях освіти», - К.: «Педагогічна преса», 2013. - № 2. – С. 38-40.

16. Лункін Ю. І. І знову про стилі керівника в освіті / Ю. І. Лунків // Педагогічний вісник: наук. метод. журнал. - Черкаси, 2012. - № 2 (68). – С. 29-32.
17. Ляшенко О. І. Компетентність як об'єкт оцінювання навчальних досягнень учнів / О. І. Ляшенко // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка. Серія: Педагогічна. – 2014. – Вип. 20. – с. 36-39.
18. Маляр М. М. Модель визначення рівня компетентності випускника з використанням нечітких множин / М. М. Маляр, А. Ю. Штимак // Управління розвитком складних систем. – 2015. № 22. – С. 151-157.
19. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. Ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
20. Методика навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах: [підручник] / [Л.С. Панова, І. Б. Андрійко, С. В. Тезікова та ін.]. – К.: ВЦ «Академія», 2010. – 328 с.
21. Методика навчання іноземних мов у початковій школі: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О. В. Котенко, А. В. Соломаха [та ін.]. – К.: Київ ун-т ім. Б. Грінченка, 2013. – 356 с.
22. Основи педагогічного оцінювання: [навчально-методичний посібник] / Т. М. Канівець // - Ніжин: видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – С. – 102 с.
23. Пасічник О.С. Тенденції конструювання змісту підручників з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів України (80-ті рр. ХХ ст. – початок ХХІ ст.): дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / О. С. Пасічник. Житомирський держ. ун-т. – Житомир, 2011. – 256 с.
24. Пільова С. Г. Визначення сутності понять «компетентність» та «компетенція» в сучасній педагогіці / С. Г. Пільова // Личность в

образовательном пространстве: сб. науч. Статей. – Запорожье, 2010. – Ч. 1. – С. 141-143.

25. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика: монографія / В. Г. Редько. – К.: Педагогічна думка, 2017. – 628 с.

26. Сидорчук Н. Г. Порівняльний аналіз понять «компетенція» та «компетентність» як складних психолого-педагогічних феноменів / Н. Г. Сидорчук // Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Спецвипуск. – Вінниця-Київ, 2015. – С. 78-81.

27. Філіпчук Н. Гуманістичні цінності й етико-естетичні ідеї у педагогічній спадщині А. Макаренка: сучасний погляд / Н. Філіпчук // Педагогіка і психологія професійної освіти: наук. Метод. журнал. – Львів, 2013. - № 2. – С. 211-220.

28. Ediger M. Teaching English Successfully [Text] / M. Ediger. – Discovery Publishing House, 2010. – 144 p.

29. Maftoon P. (et al.) Some Guidelines for Developing Listening Materials [Text] / Parviz Maftoon, Hamid Reza Kargozari, Maryam Azamoosh // Issues in Materials Development / Editors: Azamoosh M., Zeraatpishe M., Kargozari H. R. (Eds.). – Springer, 2016. – p. 75-81.

30. Pilott M. How to Teach a Language [Text] / M. Pilott. – Xiirbis Corporation, 2013. – 156 p.

31. АИИС. Code of Professional Ethics // [Electronic resource]. – Available from: <http://aiic.net/ViewPage.cfm/article24.htm>

32. Schmidt A. Listening journals for extensive and intensive listening practice [Electronic recourse] / A. Schmidt // English Teaching Forum. – 2016. – Volume 54, №2. – P. 3-11. – Accessed mode: https://americanenglish.state.gov/files/ae/resource_files/etf_54_2_pg02-11.pdf.